



⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: BALÁZS ISTVÁN „BALU”

---

## ÚJ-MEXIKÓ: VONULÓ MADARAK NYOMÁBAN KŐHAJÍTÁSNYIRA A SZIKLÁS-HEGYSÉGTŐL

---

17 ragadozófaj összesen több mint 3000 egyede, közülük majd' 400 gyűrűvel jelölve, több mint 500 óra megfigyelés, mindez közel 3000 méteres magasságban, 70 nap sátrazással. Épp 30 éve kezdődött az első hivatalos ragadozómadár-számlálás, itt, a Manzano hegységben, kőhajításnyira a Sziklás hegység legdélebbi pontjától, Santa Fétől délre, Új-Mexikóban. A hivatásos és nem hivatásos megfigyelők célja ugyanaz: az átvonuló ragadozó madarak lehető legprecízebb számbavétele...

A több ezer vonuló madár megfigyelése első hallásra egyszerűnek tűnhet, de nem az, illetve nem mindig! Azokat az egyedeket, amelyeket lehetséges, ivar, kor vagy épp színezet alapján tovább „szelektáljuk”, hogy minél precízebb képet kaphassunk a vonulás hátteréről, dinamikájáról. Kevésbé ismert tény például, hogy a fiatal, első éves madarak vonulása szinte kivétel nélkül megelőzi az idősebb generációk útra kelésének időpontját.

## Tábornytás és égi les

A tábor és a lesek ki- és felépítése több napot vesz igénybe, mire minden, a legutolsó függönyháló és gyűrű is a helyére kerül. Számos helyi önkéntes segíti a kezdeti munkát, így van, hogy tucatszám ember is dolgozik a szezon minél sikeresebb beindításán. Első hivatalos megfigyelési napunk augusztus 27-e, ekkortól napi kilenc órán át figyeljük az ég lehető legnagyobb részét – egymás között felosztva. A számlálás mellett

*A számlálás mellett folyamatos gyűrűzési tevékenység is folyik, így heti rendszerességgel – egymást váltva – néha kizökkenünk az égboltra tapadás monotonitásából.*



**A TÁBOR ÉS A LESEK ELŐKÉSZÍTÉSE**  
többnapos előkészületet igényel. Az sem árt, ha valaki járatos a fúrás-faragásban... (fent)

**A HEGY NYUGATI OLDALÁN**  
A lesnél épp frissen gyűrűzött vándorsólyom kapja vissza szabadságát a néhány perces vizsgálatot követően (jobbra)

**A FIATAL HÍM PRÉRISÓLYOM**  
a szerző legkedvesebb madara a kutatás ideje alatt. Ez az észak-amerikai faj látszólag közeli viszonyban áll az eurázsiai elterjedésű kerecsensólyommal, de a genetikai kutatások mást mutatnak (kezdő oldalpár)

folyamatos gyűrűzési tevékenység is folyik, így heti rendszerességgel – egymást váltva – néha kizökkenünk az égboltra tapadás monotonitásából. Leshelyeken várjuk a kített csalikénak ellenállni képtelen ragadozókat, hogy gyűrű kerüljön rájuk. (A csalimadár minden esetben a kontinens élővilágára nézve idegen faj, így házi veréb, seregély, vagy balkáni gerle...)

A gyűrűsen visszafogott madarak száma sajnos a gyűrűzöttekéhez képest

*...közel 400 madarat sikerült kézben is ellenőrizni, ami több mint 10%-a a megfigyelt madaraknak...*

elenyésző, idén egyetlen ilyen madárral sem találkoztunk! Pedig közel 400 madarat sikerült kézben is ellenőrizni, ami több mint 10%-a a megfigyelt madaraknak. E kevés visszafogásnak különböző okai lehetnek: elképzelhető, hogy főképp fiatal, első éves, tapasztalatlan madarakat sikerül meggyűrűznünk, és ezek nagy része nem

éri meg az egyéves kort, így a következő őszi vonulási hullám alkalmával már nem találkozhatunk velük! Egy másik lehetséges ok a közlekedő-útvonalak szárazföldi átjárhatósága és az ebből fakadó mobilitás itt, a kontinens belsejében!





## A vonulás – és ami mögötte van

Augusztus vége felé járunk, a ragadozók lassan, de biztosan megkezdik vonulásukat dél felé, hogy egyesek akár Közép- vagy Dél-Amerikába is eljussanak. Az elsők között egy ritkán megfigyelhető, sávos farkú ölyvet pillantunk meg, amelyek általában a legkorábban hagyják el északi költőhelyeiket. Nem csoda, ez a faj inkább a szubtrópusi és trópusi élőhelyek madara. A vonulás nemcsak napról napra, de fajonként is nagyon eltérő mintázatot mutat. Próbálunk törvényszerűségeket keresni a különböző fajok vonulási stratégiájában, pl. felkészülünk, hogy a szirti sasok főképp délután kelnek útra, aztán egy kora reggel több madár is rácsafol e kezdeti elképzelésre... Persze vannak kőbe vésett alapvetések, de kivételek azért mindig akadnak. A hosszú távú vonuló széles szárnyú ölyv leginkább nagy magasságban éri el megfigyelési pontunkat, így legtöbbször elég nagy kihívást jelent az észlelésük. Vannak azonban olyan fajok, amelyek akár itt, Új-Mexikóban is tölthetik a telet, és az utolsó métereken már nem igazán erőltetik a magasra kerülést, így gyakran szinte „fű alatt” érik el megfigyelőpontunkat.

***A vonulás nemcsak napról napra, de fajonként is nagyon eltérő mintázatot mutat.***

### AZ EGYETLEN

Az idei év egyetlen gyűrűzött prérissólyma, elengedés közben



### SZERENCSEHOZÓ

A megfigyelés vége felé már nem árt melegebben felöltözni, s az ide illő, házi kötésű fehérfejű rétisassapka végül meghozta a szerencsét. Utolsóként ez a faj is felkerülhetett a megfigyelt ragadozók listájára

***Az időjárási és légköri viszonyok erőteljesen befolyásolják a szárnyas ragadozók vonulását, vonulási kedvét.***



### ALULRÓL SZEMLÉLVE

Néhány klasszikus észak-amerikai ragadozó madár röpképe: a vonulás során szirti sast, Swainson-ölyvet és az egyik leggyakoribb ragadozót, a vörösfarkú ölyvet is sikerült természetes elemében, a levegőben megörökíteni

A lombkorona fölött csak kevéssel manőverező, sötét madarak – így akár egy szépen megtermett szirti sas vagy épp egy apró kis sólyom – megfigyelése néha éppoly esetleges, mint a több ezer méteren sikló, világos madarak megfigyelése. Bizony előfordul, hogy egy-egy példány kicsúszik a kezeink közül, és „elvész” a tudomány számára.

Érdekes látni, hogy az időjárási és légköri viszonyok milyen erőteljesen befolyásolják a szárnyas ragadozók vonulását, vonulási kedvét. Szélcsendben jóval kevesebb madarat figyelünk meg, mint szelesebb időben. Persze a szél iránya és erőssége is nagyban befolyásolja a vonulási hajlandóságot... de vajon miért kedvelik a ragadozó madarak vonuláskor a hegyvonulatok gerincét, főképp, ha az irányban van a vonulásukkal? A magyarázat egyszerű: miként a siklóernyősök használják a hegyek tövében kialakuló meleg áramlásokat, úgy kedvező irányú szélben és az ezzel együtt kialakuló termikben minimális erő-kifejtéssel juthatnak előre kedvenc madaraink...

A szeptember időjárása igen kegyes hozzánk, bár – az itt vonulási csúcshoz képest szeptember és október fordulójára – több napra is ködbe-párába burkolózik megfigyelési pontunk, így sokszor csak néhány órát vagy annyit sem tudunk megfigyeléssel és gyűrűzéssel tölteni. Csúcsidőben azonban naponta akár 200 madarat is feljegyzünk, és jó tizedük gyűrűt is kap. Szigorúan és őszintén fogalmazva azonban csak néhány napon volt olyan érzésem, hogy valóban, a szó klasszikus értelmében beindult volna a vonulás: valamikor szeptember harmadik harmadában. Azonban, mire valóban elkezdődött volna – főképp a kedvezőtlen időjárás miatt –, már véget is ért.

De ne legyünk elégedetlenek! Ez nem a mexikói Veracruz, de nem is Panama, ahol, ha tesszük, ha nem, a madarak – jobb alternatíva híján – „kötelezően adott” útvonalon haladnak, és naponta akár több tíz- vagy százezer egyedük is beboríthatja az égboltot.

A vonuló madarak száma rengeteg tényező együttes eredménye, így egyes fajok állományáról vagy épp az az évi költségek sikerességéről semmiképp se vonjunk le messzemenő következtetést! E helyszín nem tekinthető klasszikus átjárónak – szemben például Gibraltárral, a Báb el-Mandebbel (Jemen) vagy épp a Boszporusszal –, így kedvezőtlen időjárás idején könnyedén választhatnak más, alternatív útvonalat.

***Míg egyes fajok csapatosan vonulnak, addig mások egyesével és általában térben-időben kiszámíthatatlanabban repülnek déli telelőhelyük felé.***



#### **NYUGODT ÓRIÁS**

Fiatal, idei kelésű szirti sas, gyűrűzője ölében. A sasok – ellentétben a sólymokkal – rendkívüli türelemmel képesek végigvárni biometria vizsgálatukat és gyűrűzésüket



#### **MADÁRHÁZ**

A korábban lovak szállítására használt utánfutó a csalimadarak tartására is kiváló

Míg egyes fajok csapatosan vonulnak, addig mások egyesével és általában térben-időben kiszámíthatatlanabban repülnek déli telelőhelyük felé. Előbbire klasszikus példa a rendkívül változatos színezetű Swainson-ölyv, ami főképp rovarokkal táplálkozik, és szeptember folyamán többször megfigyeltek lazán együtt mozgó csapatait. Az ellenpólus a sólymok világa, ahol a madarak teljesen egyéni módon választják vonulási stratégiájukat. A kis-, a vándor- és prérísólymok alkotják a leggyakrabban elékerülő fajukat.

***Természetesen hazánk fölött is vonulnak szép számmal ragadozók, de ezek megfigyelése, számos tényező miatt nehezen kivitelezhető.***

A helyszín klasszikusai még a szirti és a fehérfejű rétisas, melyek miatt nem kérdéses az akár 10 000 kilométeres utazás sem, hogyha csak néhány percre is, de bepillantassunk a gyönyörű élőlények vándorló életébe.

Valóban: egy vonuló madár megpillantása, határozása és „távcsöves elengedése” jobb esetben is csak néhány röpké percig tart, az élmény azonban életre szóló. Már novemberi írunk, és a tábor zárásával vagyunk elfoglalva, mikor megpillantjuk az első vonuló fehérfejű rétisasunkat, egy fiatal tollruhás példányt. Végre!

Természetesen hazánk fölött is vonulnak szép számmal ragadozók, de ezek megfigyelése számos tényező miatt nehezen kivitelezhető. A legfőbb ok a koncentrációjuk hiányára vezethető vissza, hiszen így nehéz igazán jó megfigyelőpontot választani. De azért érdemes próbálkoznunk! A tokaji Kopasz-hegyen például néhány napos megfigyeléssel hosszú távú vándorokat, főképp békászósasokat és kígyászölyveket láthattam vonulás közben!

**ELENGEDÉSRE VÁRVA...**  
A fiatal, tapasztalatlan madarak általában nagyobb eséllyel kerülnek kézre és kapnak jelölést – itt épp egy vándorsólyom



A CIKK MEGJELENÉSÉNEK  
TÁMOGATÓJA AZ  
**STA TRAVEL**

STATRAVEL.HU





## Élet 3000 méteren

A folyamatos, vadonban töltött hetek hatására teljesen felvesszük a természet diktálta ritmust, és nemcsak a nappalok és éjszakák egymáshoz való viszonyát érezzük határozottabban, de az időjárás változásainak legapróbb különbségeit is könnyedén felismerjük. Nem csoda ez, ha nem egy irodában püföljük a klaviatúrát és nem a 6 emeleten hajtjuk álomra fejünket, hanem saját bőrünkön tapasztaljuk a kinti, való világ elemeinek zordságát. A szeszélyes októberi időjárásban előfordul, hogy másfél fokban és több mint 50 kilométeres szélben próbálunk ragadozókat megfigyelni. Kibírtuk nevetés nélkül... Épp ezért a német Oktoberfest mintájára megrendezzük a Hawktober fesztivált, ami az angol hawk (ejtsd: hók), ölyv szó értelemszerű felhasználása.

Mivel mi csak vendégek vagyunk a majd' 3000 méteren húzódo vadonban, ezért bizonyos játékszabályokat érdemes betartani. A helyi medvék esti sátras látogatósai ellen a legegyszerűbben úgy védekezünk, hogy élelmiszereinket az erre a célra kialakított, speciálisan zárható, ún. bearboxokba (medvedobozokba) pakoljuk.

A legizgalmasabbnak viszont az a két feketefarkú csörgőkígyóval lezajlott találka bizonyult, amelyek még ebben a magasságban is otthonosan érzik magukat. Persze Új-Mexikóban csörgőkígyóba botlani nem tartozik a ritka események közé, ugyanis 7 fajuk is előfordul az államban.

Október vége felé járunk, és menetrendszerűen megérkezik az első hó. Bakancsom talpa már korábban megadta magát, így ma is szandiban indulok a napi bevetésre. A túlélés titka, hogy 7 réteg zoknit sikerül magamra erőltetni, így nem jelent problémát a lábujjak extra szabadságának megtartása, minimális „jégkár” mellett.

**A FEKETEFARKÚ CSÖRGŐKÍGYÓ errefelé éri el elterjedési területének legészakibb pontját. Mérge nem tartozik a legveszélyesebbek közé, de jobb kimaradni egy szorosabb ismeretségből...**

***A szeszélyes októberi időjárásban előfordul, hogy másfél fokban és több mint 50 kilométeres szélben próbálunk ragadozókat megfigyelni.***

## MADÁRTÁVLAT

**3000 méteren gyorsan változik az időjárás, de a gerinc sok esetben útját állja a frontoknak (balra)**

## FRISS HÓBAN

**Október végén rendszerint megérkezik az első hó, bár esetünkben csak 2700 méter fölött maradt meg hosszabb ideig (lent)**



## A SZIRTI SAS ESETE A VONULÁSSAL

Itt, a Kárpát-medencében ritkán botlik az ember szirti sasba. Ennek legfőbb oka, hogy a madár „klasszikus” hegyvidéki faj, főképp sziklás környezetben érzi jól magát, és a pár száz egyedest, a Kárpátokban költő állomány tagjai ritkán moccannak ki szűken vett rezidenciájukról.

Érdekes jelenség azonban, hogy nemcsak környékünk szirti sasai élnek zárkózott életet, de az egész európai szirtisas-populáció vonulási és kóborlási hajlandósága is a szemérmes hajadonok aktivitásával vetekszik.

Teljesen más a helyzet az Atlanti-óceán túloldalán, ahol az észak-amerikai rokonok nem restek akár sok ezer kilométert vonulni, és nemcsak a fiatal madarak! 15 év alatt több tucat szirti sas kapott műholdas jeladót az Egyesült Államokban, és az eredmények messzemenőig igazolják a fenti tézist. Megfigyelőhelyünk, a Manzano hegy egyik madártörténeti érdekessége 2001-hez köthető, amikor egy itt befogott szirti sast műholdas adóval láttak el. Ezután még egy tucat madár kapott itt kicsi jeladót. A helyadatok elemzése alapján számos madár töltötte a téli időszakot Új-Mexikó félsivatagos platóin, és sajnos nem mindegyikük élte meg az egyéves kort. Volt olyan, amelyik feltehetőleg mérgezésben pusztult el, de akadt, amelyik egyszerűen éhen veszett mint tapasztalatlan vadász.

Ám mindmáig kevés kiterjedt terepi felmérés zajlott az Új-Mexikóban telelő szirti sasok számával kapcsolatban, a becslések is jó negyven éve készültek, de létszámuk valószínűleg több ezerre tehető! Ámde nemcsak ez a hatalmas szám indíthat be egy európai madarászt, hanem e gyönyörű sas masszív vonulásának ténye is imponáló. Egy alkalommal egyik bevállalós példányuk olyan robajjal és energiával húzott el néhány lépésnyire, amitől évek múltán is borsózni kezd a megfigyelő háta...